

Markiz Doimo Frangipane – Saša Potočnjak

**PRILOG ISTRAŽIVANJU ARHIVSKE GRAĐE
O FRANU KRSTI FRANKOPANU –
L'ARCHIVIO FRANGIPANE, JOANNIS¹**

*Markiz Doimo Frangipane, Joannis, Aiello del Friuli, Italija
Saša Potočnjak, Filozofski fakultet, Rijeka, izvorni znanstveni članak*

UDK 929 Frankopan, F. K.
94(497.5)-05 Frankopan,
F. K.»16»:930.25

Uzletu bio(biblio)grafskih priloga domaće historiografije o životu i radu Frana Krste pogodovalo je nacionalno značenje Urote čiji je bio sudionik, njezin europski kontekst i položaj s obzirom na potencijalni savez s Turcima kao i razmještaj ostalih državno-političkih aktera u 17. stoljeću. Historiografski prilozi ističu povijesni status njegova obiteljskoga imena, problematiziraju genealoška pitanja, u širem smislu podrijetla obitelji (rimski, hrvatski, furlanski, moliški Frankopani), dotiču se veza Frana Krste s rimskom obitelji Barberini, njegova rimskoga nasljedstva i titule markiza od Nemija. Tijekom jednoga stoljeća istraživanja pronađeno je četrdeset autografa Frana Krste Frankopana, što je u odnosu na cjelokupnu urotničku dokumentaciju zanemariv broj. Iako su istraživani i hrvatski i veći europski arhivi, istraživači su gotovo previdjeli građu u privatnom arhivu furlanske obitelji Frankopan, što je posljedično dovelo do genealoških nesporazuma (Orfeo Frankopan), kulturalno-literarnih (orijentacija Frana Krste prema sjeveroistočnoj Italiji) i arhivističkih (fond arhiva Frangipane, Joannis).

Ključne riječi: *arhivi; autografi; Fran Krsto Frankopan; Friuli (Furlanija); historiografija; Orfeo Frankopan; Urota zrinsko-frankopanska*

¹ Materijali za ovaj članak nastali su na temelju istraživanja koje je provela Saša Potočnjak u okviru projekta *Istraživanje arhivske građe o obitelji Frankopan s obzirom na srednjoeuropski kontekst kulturnog identiteta Hrvatske u 17. stoljeću* (03.01/60) koji je sufinancirala:

1. Uvod

Književna ostavština Frana Krste Frankopana² otkrivena je 1871. godine u bečkom državnom arhivu, 200 godina nakon smrti. Po svemu sudeći o njegovu se književnom radu nije znalo sve do tada jer ni Frankopanovi suvremenici ne bilježe njegova književna nastojanja. Ujedno je to i razlog zašto je pažnja povjesničara u cijelosti bila usmjerena na vojno-političko djelovanje Frana Krste pa se i njegov život i značenje za hrvatsku nacionalnu povijest sagledavao u kontekstu Urote zrinsko-frankopanske. Čak se ni po otkriću književne ostavštine, ovako zacrtan smjer istraživanja nije značajnije promijenio. Štoviše, i književna je povijest nerijetko popuštala pod 'dojmom' hrvatskih kulturnih tradicija te je intelektualnoj, književnoj djelatnosti Frana Krste priskrbila sve one attribute asocijativno vezane uz *antemurale christianitatis, reliquiae reliquiarum, finis Croatiae* i sl. U tome i jest paradoks jer njegovo poetičko stvaralaštvo s političkim programom nema veze. Iako je riječ o književniku 17. stoljeća, gotovo je nemoguće u njegovu opusu iščitati kako antitursku tematiku tako i pojedine ideologeme.³

U počecima istraživanja ostavštine Frana Krste vidljiv je veći interes i sklonost istraživača biografizmu, dok je vrijednosna ocjena njegova opusa vrlo niska. Smatra ga se boljim vojnikom, nego li pjesnikom⁴ pa i njegov prinos na polju političke znatno prednjači pred prinosom na polju književne povijesti. S takvim općim mnijenjem se moguće složiti ukoliko je utjecaj jedini kriterij. Opus Frana Krste nije utjecao na razvoj općega književnog života jer je suvremenicima ostao nepoznat,⁵ dok je njegovo političko djelovanje imalo odjek u europskim razmjerima. Ipak, s druge strane već poetički program *Gartlica za čas kratiti* ukazuje na razvijenu pjesničku ličnost kulturnoga prostora sjeverozapadne Hrvatske te ga stavlja u znatno šire, europske relacije, nego li je to smatrala dosadašnja književna historiografija. Osebnost poetike književnoga

² Preuzimamo oblik imena Fran Krsto Frankopan s obzirom na tradicionalan način pisanja njegova imena kao *Fran* umjesto *Franciscus, Ferenc, Ferenac* i *Franc* kako se potpisivao u svojim ispravama. U skladu s onomastičkom kroatizacijom njegova imena odlučili smo se za oblik *Fran* umjesto *Franjo*, a s obzirom na znanstvene rasprave J. Vončine (1995) i P. Strčića (2002). Istim se autorima priklanjamo i u argumentaciji oblika prezimena *Frankopan* umjesto *Frankapan*.

³ Tek nekoliko stihova daje takvu mogućnost (*Pozivanje na vojsku; Napojnice pri stolu*) što je nedovoljno da bi se njegov književni opus sagledavao u tom kontekstu. Usp.: (...) *veli na uvodnu mjestu ("Predisloviye"), da se analiza književnoga rada tih hrvatskih velikana [Zrinskog i Frankopana, op. autori] ne može poduzeti bez obzira na njihovu političku djelatnost, kao što se ni ova ne može prikazati mimo njezina odnosa s književnim nastojanjima, koja i nijesu drugo, no izlijevi prepune otačbeničke duše. Ovo ispravno kulturno-istorijsko stanovište dokazuje Lukjanenko u praksi raspravljajući već u prvom svesku svoga djela o političkom i književnom radu Nikole i Petra Zrinskog s jedne, a Frana Krste Frankopana s druge strane.* Cividini, A. (1936: 21). Istaknuli D. F. – S. P.

⁴ Jagić, V. (1871: 318-320).

⁵ O njegovu književnom radu ne nalazimo naznaka ni u književnika kruga kojemu je pripadao, Petra Zrinskoga i sestre mu Ane Katarine Zrinski ili u Pavla Rittera Vitezovića. U poznatim nam njegovim autografima, kao što su pojedine isprave i pisma privatno-pravne naravi, također nema traga o njegovu pjesničkom radu.

korpusa Frana Krste smatrala se negativnom, a rad mu je procjenjivan uglavnom u kontekstu sveopćih seičentističkih strujanja.⁶

Unatoč velikim dosadašnjim prinosima na polju historiografije, u istraživanju arhivske građe istraživače je vodila primarno svijest o važnosti Zrinsko-frankopanske urote, zato je mladom feudalcu Franu Krsti i mogla biti osigurana čvrsta pozicija na političko-povijesnoj sceni. Pritom se nije vodilo računa o prazninama koje nastaju sagledamo li ga samo u 'urotničkom' segmentu njegova života i rada.⁷ Smatramo da je potrebno uputiti i na one neliterarne priloge, koji pokazuju Frana Krstu izvan same Urote i na temelju kojih je moguće izmijeniti pojedina dosadašnja stajališta domaće historiografije.

2. Počeci i tijek istraživanja o Franu Krsti Frankopanu

Najstariji poznati izvor koji izravno govori o Franu Krsti je tiskovina (kasnije poznata u više prijepisa i prijevoda) nastala neposredno po smaknuću **1671.** pod naslovom *Perfetta e veridica relatione delli processi criminali et essecutioni delli medesimi, fattasi contro li tre conti, Francesco Nadasdi, Pietro di Zrin e Francesco Christofforo Frangepani*,⁸ a osim grafičkih prikaza stratišta, tamnice i zarobljenika sadrži i točke optužnice, pismo Frana Krste Caru te dužu verziju oprostajnoga pisma na talijanskom jeziku supruzi Giuliji di Naro. Prikaz ovoga tiskanoga izvora je sačinio Alfredo Lazzarini prema primjerku iz arhiva talijanske grane obitelji Frankopan.⁹

⁶ Temu 'Fran Krsto Frankopan' dijeli nekoliko znanstveno-povijesnih disciplina, no najviše je priloga nastalo u sklopu klasičnoga historiografskog pristupa. Prikupljala se arhivska građa na temelju koje se pristupilo rekonstrukciji, prvo tijekom Urote zrinsko-frankopanske, a zatim posljedično života i književnoga rada Frana Krste. Prednost je dana prvome, pa je sukladno tomu i u književnokritičkim pristupima nerijetko njegovan biografizam. Prijelom se uistinu dogodio tek 70-ih godina 20. st. s radovima J. Pupačića i Z. Kravara, čemu su prethodile pojedine književnokritičke sinteze, primjerice *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela* Slavka Ježića (Matica hrvatska, 1921.) koji je u istom izdanju objavio i opis književne ostavštine (kasnije i A. Cividini) te obimom nešto manji prilozi T. Matića, B. Vodnika, M. Kombola, K. Georgijevića, F. Šveleca. Svakako je jedna od značajnijih rekonstrukcija Franina života s preglednim osvrtom na njegov književni rad, pogovor J. Vončine u *Starim piscima hrvatskim* iz 1995. g., u ediciji čija je dodatna vrijednost što je tada njegov književni opus, priređen prema rukopisnoj ostavštini i prvi put objavljen u cijelosti.

⁷ Urota zahvaća tek posljednje godine života Frana Krste, od 1669. kada je preveo na talijanski uputu Zrinskoga za poljskoga kralja Mihajla Wisniowieckoga. Prema Šišić, F. (1908: 65).

⁸ Znatno je broj historiografskih izvora koji spominju Urotu (v. bibliografiju u *Posljednji Zrinski i Frankopani*, 1908.). Navodimo ovaj izvor jer su u njemu objavljeni dokumenti koji se neposredno odnose na Frana Krstu.

⁹ Alfredo Lazzarini (autor rječnika furlanskoga jezika). Ugostio ga je conte Cintio Frangipane u Porpettu te je na temelju svoga boravka u privatnom arhivu Joannis objavio 1897. godine prilog pod naslovom *Un processo politico del 1671*. U središnjem dijelu prikazuje sadržaj *Perfetta e veridica relatione...* iz 1671. za koji smatra da je gotovo nepoznat ostalim europskim knjižnicama i arhivima. U uvodu svoga priloga navodi podatak o vrsti srodstva između Orfea Frangipanea i Frana Krste, a s druge strane izriječkom (ne pozivajući se na konkretni dokument) navodi godinu rođenja Frana Krste i ženidbe s Giulijom di Naro. Lazzarini tvrdi da je Fran Krsto tri godine mlađi od Orfea, točnije da je rođen 1645. godine od oca Vuka Krste Frankopana i majke

Knjiga Galeazza Gualda Priorata pod naslovom *Continuatione dell' historia di Leopoldo Cesare*¹⁰ objavljena je pet godina po smaknuću, **1676**. U njoj su objavljena pisma napisana u godini prije smaknuća: jedno potpisuje *Orfeo Frangipane Conte di Tersaz* (Novi, 31. ožujka 1670.) i drugo, pismo kapetanu Čolniću (u prijevodu na talijanski) koje potpisuje *Francesco Christoforo Frangipane Marchese di Tersatto*¹¹ (Novigrad, 9. ožujka 1670.)

Sve do 50-ih godina 19. stoljeća nema historiografski značajnijih priloga koji bi se izravno referirali na autografe Frana Krste i koji bi pridonijeli rasvjetljavanju njegova povijesnoga lika. Sustavno istraživanje arhivske građe o Franu Krsti započeo će s Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim. U *Izvjestju o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim* objavljeno **1857**. godine, Ivan Kukuljević na posljednjoj stranici navodi kako je u povratku (1857.) posjetio grofa Antigona Frangipanea, pripadnika one grane obitelji Frankopan *koja se već prije tri sto godina iz Hrvatske preseli u Furlansku*. Kukuljević navodi kako se u arhivu obitelji nalazi mnogo *poveljah ugarskih kraljevah i privatnih listinah*, a sam popis je već grof Frangipane poslao *našemu društvu za povjestnicu jugoslavensku*.¹²

Kako je Kukuljević u Arhivu Frankopana furlanskih boravio jedan dan, pažnju je usmjerio na starija razdoblja, posebice s genealoškim pretenzijama:

*Još većih dokazah svoga hrvatskoga porekla ima sadašnja porodica furlanskih Frangipana u Videmu, budući da se sve njihove starije povelje i listine protežu na hrvatska dobra i mjesta.*¹³

Sljedeće **1858**. godine Kukuljević će u *Slovníku umjetnikah Jugoslavenskih* ponoviti tvrdnju po kojoj je grana obitelji Frankopan u Furlaniju došla iz Hrvatske, štoviše, uvijek je i priznavala svoje hrvatsko podrijetlo (sic!).¹⁴

kontese Dorotee Paradeiserin udove Haller. Štoviše, potvrđuje da je 1661. godine imao 16 godina. U kontekstu rasprave o datumu rođenja i Franinjoj majci vidjeti Vončina, J. (1995.); Strčić, P. (2002.). Osim u privatnom Arhivu Joannis pod signaturom Vol. 60 (misc. XIV); an. 1661-1700. dostupan je i primjerak u Biblioteca del Seminario Arcivescovile "Mons. Pietro Bertolla" čijem se osoblju ovom prilikom zahvaljujemo na svesrdnoj pomoći tijekom istraživanja. Postoji primjerak i u NSK, dok se u Arhivu HAZU nalaze prijepisi u fondu *Acta Frangepanea*. Tiskano u Beču, 1671. *presso lo stampatore di Corte Matteo Cosmerovio*.

¹⁰ S podnaslovom: *Nella quale si descrive la ribellione d'Ungheria, e quanto è successo dal principio della Congiura fino all'anno 1676*. Knjiga je tiskana iste godine u Beču.

¹¹ Priorato, G. G. (1676: 59-60; 87-88). Fran Krsto nije bio trsatski markiz već markiz od Nemija i grof Tržački. Nesporazum je lingvističke prirode i nastao je uslijed grafijskih razloga. U izdanju *Divoto pianto* (Loreto, 1794.) jedino piše *perpetuo conte di Tersatto*. Razlog tomu je tradicijske prirode i želje da se naglasi povezanost s trsatskim svetištem.

¹² Kukuljević Sakcinski (1857: 88). Ujedno, Antigono Frangipane (1813-1877) i I. K. Sakcinski su imali i pismene doticaje o čemu svjedoče malobrojni spisi u dijelu arhiva Društva za povjesnicu jugoslavensku, kakav se čuva u arhivu Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Usp. Mirnik, I. (2002)

¹³ Kukuljević Sakcinski (1858: 90). S grofom Antigonom (1813-1877) hrvatski povjesničar se i dopisivao. Prema: Frangipane, D. (1998.); isto, Mirnik, I. (2002.)

¹⁴ U podtekstu navodi: *U koje vrijeme preselila se ova grana iz Hrvatske u Furlansku, to se pravo nezna, ako nije s onim Ivanom Frankopanom, knezom senjskim i krčkim, koji je god. 1352. uzeo za ženu Anku, kćer goričkoga kneza Mainharda VII., od kojega je godine 1385 dobio grad Schwarzenek. – Da je pako porodica ova zaisto iz Hrvatske u Furlansku došla, svjedoči knez Galeazzo Priorato, koj u svome djelu: "Scena d' huomini illustri d' Italia" Venezia 1639, sljedeće spominje: "Signori di Castello e Tarcento – vennero anticamente della Crouatia et in Friuli*

U jednom pismu iz **1859.** godine koje je uputio I. Kukuljeviću Sakcinskom, Franjo Rački piše o svom susretu s potomkom moliške grane obitelji imenom Camillo Trasmundo-Frangipane ex ducis Mirabelli, koji je kasnije, 1870. godine objavio svoj prilog poznavanju obitelji pod naslovom *De Frangipanibus Illyricis eorumque consanguineis commentarium*¹⁵. Pismo Kukuljeviću potvrđuje upravo nastojanje Franje Račkoga za što sustavnijim prikupljanjem svih dostupnih dokumenata vezanih uz glavne protagoniste Urote.

*Kukava Frankopanska porodica, kad je spala na takove ogranke! Sadašnji Barone Trasmondo Frangipani jest prof. ranarstva na rimskom sveučilištvu. Bio jesam u njega; bijaše mu veoma drago. Nù njega ganù interes, da iztražujete porodicu Frankopanov. On najme našega cara umoli, da bi ga izvolio uvrstiti med grofove carstva, i povratiti mu koje Frankopansko imanje! Od obitelji Frankopanske neposjeduje nikakove listine. Nacrt o slovj. naselbinah u moliskoj kneževini obeća nam nabaviti.*¹⁶

Grof Camillo Trasmundo-Frangipane ex ducis Mirabelli je uputio i dva pisma Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom iz Rima 14. kolovoza 1862. i 2. prosinca 1898., u kojima nastoji dokazati svoje krvno srodstvo s hrvatskim Frankopanima.¹⁷

U godini **1869.** Kukuljević je u književnopovijesnom prilogu *Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. vieka s ove strane Velebita* želio prikazati književni rad Ane Katarine Frankopan, udane Zrinski. Ipak, prikaz je sastavljen u kontekstu njezina aktivnoga sudioništva u Uroti.¹⁸ U prikazu zavelebitskih književnika Kukuljević ne spominje Frana Krstu jer 1869. godine još nije bilo poznato njegovo književno djelovanje.

Ovakvim se priložima potvrđuje još u 15. stoljeću zacrtan smjer istraživanja, koji naglasak stavlja na problematiziranje podrijetla obitelji Frankopan, genealogiju i krvno srodstvo.¹⁹ U narednom periodu se ta istraživanja zamjenjuju onima o Uroti zrinsko-frankopanskoj.

hanno posseduto, divisi in molte famiglie, diversi castelli, gran ricchezza e auctorità, e per che han trovato le loro origine esser comune co i Conti già di Veggia e di Tersac, anche essi da non molto tempo addietro hanno rissunto il Cognome de' Frangipani che prima si chiamavano di Castello." Još većih dokazah svoga hrvatskoga porekla ima sadašnja porodica furlanskih Frangipanah u Videmu, budući da se sve njihove starije povelje i listine protežu na hrvatska dobra i mjesta. Kukuljević Sakcinski (1958: 90). Također, nastoji dokazati hrvatsko podrijetlo još dvojice Frankopana, Torquata Aleksandera Juliusa (Illyricusa) i Nikole Frankopana. Spominje i Frana Krstu, ali tek usputno kao bližega rodaka.

¹⁵ Na latinskom jeziku i tiskano u Rimu (Typis civilitatis catholicae). Može ga se uvrstiti u onaj dio historiografskih izvora koji pretendiraju na dokazivanje krvnoga srodstva, genealoška pitanja i pitanja podrijetla.

¹⁶ Pismo XXIII, 1859. 16. veljače. U Rimu. U Smičiklas, T. (1895: 199).

¹⁷ Pisma se danas nalaze u NSK pod signaturom R5562 br. 3 i R5562 br. 2. Prikaz knjige napisao je F. Rački (1871: 597-599).

¹⁸ Kukuljević Sakcinski, I. (1869: 9-34).

¹⁹ Najčešće navodeni rukopisni izvor je *De gente Fregepania*, augustinca Onofrija Panvinija. Opis rukopisa vidjeti u: Celani, E. (1893: 479-486).

3. Građa o Uroti i o Franu Krsti Frankopanu

Krajem 60-ih godina 19. stoljeća započinje se sa sustavnim proučavanjem građe o Uroti, a posredno i o Franu Krsti Frankopanu. Namjera Franje Račkoga je bila objaviti isprave o Uroti kako bi se mogla prirediti 'kritička povijest' utemeljena na arhivskim spisima. U tome su mu svojim istraživanjima po europskim arhivima pomagali primjerice Šime Ljubić (iz mletačkoga arhiva), T. Smičiklas (iz Berounskoga arhiva) ili pak Augustin Theiner (iz vatikanskoga arhiva).

Franjo Rački je znao²⁰ da u Beču, posebice u arhivu vojnoga ministarstva odnosno u tajnom dvorskom arhivu, postoje isprave i spisi koji se tiču Urote. U pismu iz **1868.** godine obraća se knjižničaru Ivanu Kostrenčiću s molbom da pregleda dostupne mu 'bečke' fondove,²¹ u kojima je 1871. g. I. Kostrenčić pronašao²² ne samo spise o Uroti već i rukopise s čijim pronalaskom započinju nastojanja oko 'kritičkoga' priređivanja iz rukopisa, izdavanja te književnopovijesnoga opisa književnoga opusa Frana Krste Frankopana.²³ Ipak, književni opus Frana Krste ostaje u sjeni traganja za dokumentima o Uroti čak 50 godina od pronalaska, sve do Ježićeva izdanja iz 1921.

Franjo Rački je do **1873.** godine prikupio i razvrstao građu o Zrinsko-frankopanskoj uroti iz deset arhiva. Zatim ju je tiskom iste godine objavio pod naslovom *Izprave o Uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*. U tom su izdanju priloženi dokumenti iz tajnoga kućnog dvorskog arhiva u Beču, Državnog arhiva u Beču (Hungarica fasc. 116-122), arhiva Republike Svetoga Marka, iz Vatikanskoga i iz arhiva dvorca kneževske obitelji Lobkovicz u Roudnici u Češkoj, štajerskoga zemaljskog arhiva u Gracu, nadbiskupskoga, zemaljskoga i kaptolskoga arhiva u Zagrebu te arhiva JAZU.²⁴ Iz bečkih arhiva potječu većinom službeni spisi vezani uz istražni postupak oko Urote, iz Venecije izvješća diplomatske naravi, a isprave vezane uz vatikanski arhiv odnose se uglavnom na Frana Krstu s obzirom na njegove veze s obitelji Barberini.²⁵ Građa koju je

²⁰ Ivan Kukuljević Sakcinski je već istraživao dokumente vezane uz Urotu što se vidi između ostaloga i u prilogu o Ani Katarini Zrinskoj gdje se poziva na arhivsku građu iz npr. Hofkriegsraths-Acten. Croatica 1612, 1613. Kukuljević Sakcinski (1869).

²¹ Ivan Kostrenčić je od 1868. do 1875. godine radio kao knjižničar te je Franjo Rački koristio njegovu pomoć oko istraživanja građe, koja se objavljivala u Akademijinim edicijama *Radu*, *Starinama* i seriji *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*. Zvonar, I. (2007: 207).

²² O pronalasku književne ostavštine Frana Krste Frankopana u: Kostrenčić, I. (1871: III-IV).

²³ Prema korespondenciji između Franje Račkoga i Ivana Kostrenčića moguće je zaključiti kako su tekle pripreme oko izdavanja: Pismo 4., dne 4/2 1871: (...) *Priobćih priposlane Frankopanove pjesme. Nebiste li poslali prepis sviju pjesama, da se dadu u štampariju i do 30 travnja o. g. izadju?* Pismo 5., 18/2 1871.: (...) *Glede Frankopanovih pjesama, - i ovdje bi se do 30 travnja o. g. doštampale. (...) Za predgovor lasno. Bolje da se štogod o pjesmah napiše, nego li obširno o životu, koj će se drugdje opisati. Ja mislim, da budete vi sami izdavatelj, jer ste sami pjesme našli i mučili se.* Zvonar, I. (2007: 210-213).

²⁴ Prema isto.

²⁵ Dio isprava koje je Rački dobio u prijepisu iz Češke odnosi se i na Giuliju Annu rođenu Naro. Nažalost, Rački nije smatrao svrsishodnim objaviti češke izvore o Franinoj supruzi, pripadnici znamenite obitelji Barberini pa su ostala neobjavljena.

Rački sakupio i objavio u *Izpravama* sadrži 648 dokumenata od čega 2% odnosno **14** 'isprava' pripada Franu Krsti Frankopanu.²⁶

Deset godina nakon izdanja *Izprava*, **1883.** godine Radoslav Lopašić je u *Nekoliko priloga za poviest urote Petra Zrinskoga i Franje Frankopana* objavio 25 isprava koje je prikupio na bivšim imanjima Zrinskih i Frankopana te u prijepisima iz zbirke Croatica. Dokumenti su iz razdoblja od 1670. do 1671. godine, ali ne sadrže vlastoručnih Frankopanovih spisa. Slično je i s izdanjem Valtazara Bogišića iz **1888.** godine *Acta coniurationem Petri e Zrinio et Francisci de Frankopan nec non Francisci Nadasdy illustrantia* (1663-1671) i kao što i sam kaže u predgovoru, zbirka sadrži isprave koje mogu osvijetliti odnos prema francuskome dvoru. Građa sadrži prepisku između kralja Luja XIV i Gremonvilla te ministra de Lionna.

Nešto više isprava koje je sastavio sam Fran Krsto ili se neposredno odnose na njega neovisno o izviješćima vezanim za Urotu, objavio je Radoslav Lopašić.

Već je u *Spomenicima hrvatske Krajine* 1885. otisnuo ispravu koja je u Bosiljevu 27. srpnja 1658. godine potpisana sa *comes Georgius Frangepan m. p. Marchio Franciscus Frangepan, comes a Terzac*.²⁷ U *Novi prilozi za poviest Urote bana Petra Zrinskoga i kneza Franje Krste Frankopana*²⁸ iz **1891.** godine, Radoslav Lopašić je uvrstio u 4 skupine razvrstane 52 isprave podrijetlom iz ratnog arhiva u Beču, iz ljubljanskoga Rudolfinia i iz nadbiskupskoga arhiva u Zagrebu. Dio je isprava iz privatnih vlastelinskih arhiva u Primorju i Prekokupju, no i dalje se većina na Frana Krstu odnosi posredno u kontekstu Urote²⁹.

4. Autografi Frana Krste Frankopana

Sljedeće godine, **1892.**, u *Spomenici Tržačkih Frankopana* Radoslav Lopašić je objavio nove izvore, koji se u najvećoj mjeri od svih dosadašnjih neposredno odnose na Frana Krstu, a neki su i autografi. Građu je podijelio na A. *Rukovet listina i poslanica posljednjih Tržačkih Frankopana*; B. *Popis poviestnih dokumenata porodice Frankopanske, nalazećih se u gradu Porpettu kod Vidma u Italiji*; C. *Rodopis Tržačkih Frankopana*.

U skupini A su izvori većinom pronađeni u dvorcima vlastele u okolici Karlovca. Listine se odnose na razdoblje od 1591. do 1673. godine, pretežno su na hrvatskom

²⁶ Njima možemo pridodati još nekolicinu koje je sastavila njegova supruga ili se na nju odnose pa se tiču izravno Frana Krste, no broj i dalje nije prevelik.

²⁷ Lopašić, R. (1885: 300). S obzirom na titulu *marchio* – markiz (*Vocabolario dell' Accademia della Crusca*, 1612), već se 1658. godine Fran Krsto potpisivao s novom titulom. Ovaj dokument ne navodimo u tablici autografa.

²⁸ Preštampano iz XXIV. knjige *Starina*, JAZU, Zagreb, 1891.

²⁹ Lopašićeva podjela: A. *Izprave tičuće se Fr. Frankulina*; B. *Iztražni spisi s Fr. Ivanovićem*; C. *Izprave tičuće se Fr. Bukovačkoga*; D. *Spisi tičući se Zrinskoga i Frankopana*. Popis pisama Frana Krste u registraturi ratnoga ministarstva, nađenih u Bosiljevu, ovdje objavljen sadrži 133. Lopašić (1891: 41-112).

jeziku. Ukupno je **18** isprava i svaka se neposredno odnosi na Frana Krstu. Ako ju on nije vlastoručno sastavio, svakako ju je potpisao ili ovjerio.³⁰

Dio faksimila je objavljen i 1908. godine u prigodnom 'zborniku' *Posljednji Zrinski i Frankopani*, što predstavlja i svojevrsnu sintezu dotadašnje historiografije (uz iscrpnu bibliografiju Velimira Deželića) na temu Zrinskih i Frankopana u 17. stoljeću, ali i reprezentira kakav je kult mučeništva stvoren. Godinu dana ranije, kosti Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana prenesene su iz Bečkoga Novoga Mjesta u Zagreb (kasnije u Zagrebačku katedralu 1919). Tim povodom je Matica hrvatska *hrvatskom narodu poklonila književni zbornik*³¹ u kojem su iznova objavljene preslike koje je u transkriptu 1892. objavio Lopašić. Iste je tekstove opisao i 1911. godine Lukjanenko u *Političkaskaja i literaturnaja dejatel'nost' brat'ev Zrinskih i Franca Frankopana*³² stavljajući naglasak na ekonomske i privatno-pravne poslove Frana Krste.

Nakon gotovo pola stoljeća, posljednji u nizu koji je objavio vlastoručna pisma ili isprave Frana Krste je Emilij Laszowski 1951. godine u *Izborima isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana*. Ukupno je osam isprava koje je napisao Fran Krsto Frankopan, a koje se danas nalaze u Hrvatskom državnom arhivu³³.

Prema do sada dostupnim i navedenim objavljenim izvorima proizlazi da je u istraživanjima koja su trajala cijelo stoljeće (od Kukuljevića 50-ih godina 19. stoljeća do Laszowskog 50-ih godina 20. stoljeća) u više hrvatskih i europskih arhiva³⁴, pronađeno 40 autografa Frana Krste Frankopana odnosno vlastoručno pisanih i potpisanih tekstova:

Jezik	Vrsta/žanr	Mjesto pisanja	Datacija	Adresat
Hrvatski	1. Napomena uz primljenu molbu	Bosiljevo	2. kolovoza 1661.	Januš Lovinčić (molitelj)
	2. Nalog	Brežice	11. listopada 1661.	Matijaš Mlinarič, perfekt novogradski
	3. Nalog	Brežice	31. listopada 1661.	Juraj Kukuljević, oficijal
	4. Odredba	Brežice	7. veljače 1662.	Ferenc Ploszman, Ferenc Lipski, Matijaš Mlinarič

³⁰ Dio izvornika pisanih na hrvatskom jeziku za koje se može smatrati da su Frankopanovi autografi kao i hrvatsko pismo Talijana Orfea nalaze se u fondu Arhiva HAZU *Acta Frangepanea cod. LXVII*.

³¹ Usput: *Na građi povjesnice stvoriše zatim veličajnu sliku hrvatskih uzora pjesnici, pripovjedači, dramatici i slikari. Ta je cjelovita slika u duši hrvatskog naroda probudila domoljubnu svijest i duboki osjećaj, a pored toga i htijenje, da o toj stranici svoje povijesti doznaju sve više i više, još uvijek novo i svježje.* Cividini (1936: 14)

³² Lukjanenko (1911: 822-832)

³³ HR_HDA_785: Obitelji Zrinski i Frankopani

³⁴ Podaci prema Rački (1873.); Lopašić (1883, 1885, 1891, 1892); Laszowski (1951.)

<i>Jezik</i>	<i>Vrsta/žanr</i>	<i>Mjesto pisanja</i>	<i>Datacija</i>	<i>Adresat</i>
Hrvatski	5. Isprava o oslobođenju od nameta (tlaka i dohodak)	Brežice	3./5. siječnja 1663.	Ivan Mariašević
	6. Odredba o međama i kotarima	Novi	20. siječnja 1663.	Novljani i vlasi Zagonski
	7. Ugovor o zakupu (ovjerena kopija)	Bosiljevo, Novi	Pisano 9. potvrđeno 23. rujna 1663.	Matija Rišnjaniin
	8. Naputak za porkulaba	Novi grad na Dobri	1. lipnja 1663.	Ivan Mamić
	9. Potvrda o primanju u službu lovca	Bosiljevo	1. lipnja 1664.	Miho Ulaković/ Vlak/hović
	10. Nagrada za vjernu službu	Novi grad na Dobri	14. rujna 1664.	Matijaš Mlinarić
	11. Rješenje (uz zaprimljenu molbu)	Novi grad na Dobri	17. rujna 1664.	Januš Lovinčić (molitelj)
	12. Svjedočanstvo o darovanju	Bosiljevo	20. veljače 1666.	Ana Bonifaci (darovana)
	13. Založnica ³⁵	Bosiljevo	2. travnja 1666.	Ana Lovinčić
	14. Darovnica dohotka od vinograda	Novi	29. travnja 1666.	Mikula Malčinić, župnik novljanski
	15. Odluka o službi i plaći	Novi grad na Dobri	1. kolovoza 1668.	Katarina Otočić
	16. Nalog	Bosiljevo	28. rujna 1668.	Dvorski Juraj Jakšič, Miklouš Tomašič
	17. Založnica	Karlovac	27. prosinca 1668.	Pl. Petar Zebić
	18. Odredba o međama i kotarima	Novi	20. siječnja 1669.	Novljani i vlasi Zagonski
	19. Založnica	Bosiljevo	6. veljače 1669.	Andraš Žubčić

³⁵ Kopija. Vidjeti Laszowski (1951: 125).

<i>Jezik</i>	<i>Vrsta/žanr</i>	<i>Mjesto pisanja</i>	<i>Datacija</i>	<i>Adresat</i>
Hrvatski	20. Povratnica ³⁶ (sablja i palaš pok. Miho Vlahović)	Bosiljevo	18. travnja 1669.	Cecilija Svainšvotar
	21. Slobodnica (slobodni list)	Bosiljevo	13. veljače 1670.	Grga Pivčić, Perica Patrunić
	22. Pismo	Novi na Dobri	9. ožujka 1670.	Kapetan knez Gašpar Čolnić
Latinski	23. Izviješće o podjeli imanja	Brežice	8. listopada 1661.	Petar Petretić, biskup zagrebački
	24. Založnica	Brežice	18. veljače 1663.	Ivan Vuk Lovinčić
	25. spomenica		1665.	mogućki izborni knez
	26. Opomena	Bosiljevo	10. srpnja 1668.	Ogulinci
	27. Zapovijed/naputak	Bosiljevo	5. srpnja 1669.	Kapetan Vojnović, kaštelan Puškarić, Ogulinci
	28. Pismo	Čakovec	7. travnja 1670.	Car Leopold I.
	29. Ispovijed i opravdanje (I.) ³⁷	Beč	2. svibnja 1670.	Car Leopold I.
	30. Ispovijed i opravdanje (dopuna i ispravak)	Beč	3. svibnja 1670.	Car Leopold I.
	31. Ispovijed i opravdanje (II. dopuna)	Beč	4. svibnja 1670.	Car Leopold I.
	32. Ispovijed i opravdanje (III. dopuna)	Beč	svibanj 1670.	Car Leopold I.
	33. Pismo ³⁸	Bečko Novo Mjesto	30. prosinca 1670.	Knez Lobkovicz

³⁶ F. K. F. potpisnik, pismo pisano drugom rukom. Vidjeti Lopašić (1892: 312).

³⁷ Kopija. Vidjeti Rački (1873: 235).

³⁸ Posredno saznajemo o postojanju ovoga pisma. Najvjerojatnije na latinskom jeziku jer je knez Lobkovicz u drugom pismu otpisao na latinskom. Vidjeti Rački (1873: 430).

Jezik	Vrsta/žanr	Mjesto pisanja	Datacija	Adresat
Latinski	34. Pismo	Bečko Novo Mjesto	24. siječnja 1671.	Kancelar barun Hocher
	35. Pismo	Bečko Novo Mjesto	krajem siječnja 1671.	Kancelar barun Hocher
	36. Pismo/molba za pomilovanje	Bečko Novo Mjesto	U 23 sata 28. travnja 1671.	Car Leopold I.
Njemački	37. Molba za kažnjavanje pobunjenih Tounjaca	Bosiljevo	24. listopada 1668.	Ratno vijeće
	38. Obrana na tužbu dr. Freyena	Bečko Novo Mjesto	21. prosinca 1670. (3. siječnja 1671.)	
	39. Druga obrana	Bečko Novo Mjesto	18. ožujka 1671	
Talijanski	40. Oproštajno pismo (duža verzija) ³⁹	Bečko Novo Mjesto	29. travnja 1671.	Giulia di Naro, supruga

U tabelarnom prikazu se vidi da je najviše tekstova na hrvatskom, a najmanje na talijanskom jeziku. Nije neobično što je hrvatski jezik najviše zastupljen, no ne bismo očekivali samo jedno pismo na talijanskom jeziku, s obzirom na njegove talijanske veze. U literaturi je naglašeno da su istraženi arhivi u Veneciji i u Vatikanu (fond *Germania*), no s obzirom na tip veza Frana Krste prostor potrage bi mogao biti još jedan vatikanski fond – *Archivio Barberini* (Biblioteca Apostolica Vaticana) te privatni arhiv talijanske obitelji Frangipane u sjeveroistočnoj Italiji (Friuli – Venezia Giulia).

5. *L'Archivio Frangipane, Joannis (Comune di Aiello del Friuli, Italia)*

U izdanju *Novi prilozi za poviest Urote bana Petra Zrinskoga i kneza Franje Krste Frankopana* Lopašić je objavio i dva pisma Orfea Frankopana. U predgovoru nastoji objasniti tko je Orfeo Frankopan te upozorava na postojanje **još jednoga** arhiva gdje je moguće tražiti izvore za istraživanje obitelji Frankopan.

³⁹ Prijepis prema *Perfetta e veridica relatione delli processi criminali* (1671).

Ustvrdio je da je Orfeo Frankopan bratučed Frana Krste Frankopana, sin Jurja koji je stariji brat bana Nikole i generala Vuka Krste:

Ovaj se Orfeo bavio još 5. aprila 1670. u Bakru, ali čuvši za dolazak krajiške vojske pod generalom Herbersteinom, umače na brodu zajedno sa ženom Krste Frankopana, rođenom Julijom de Naro, u Mletke. Poslije boravio je u Furlanskoj kod Vidma (Udine), kraj kojega varoša držali su Frankopani još prije 40 godina kašteo Porpetto, čuvajući u njem dio arhiva Tržačke grane Frankopan.⁴⁰ (Istaknuli D. F. – S. P.)

Orfeo Frankopan je pisao i na hrvatskom jeziku, poznato je njegovo pismo (Novi, 3. travnja 1670) u kojem opominje da njegovu zapovijed *svaki oficial neka pod vuho nehiti, nego zadovolji, kako zapovidamo.*⁴¹ Orfeo je tijekom Urote bio uz Frana Krstu te je Giuliji di Naro pomogao pobjeći nakon što su Frana Krstu utamničili. Genealozi nisu sa sigurnošću utvrdili čiji je Orfeo sin/unuk i kojoj obitelji Frankopan pripada:

*Sin ili unuk Jurjev bio je po svoj prilici knez Orfeo Frankopan, koji je nekoliko godina u Hrvatskoj živio, upravljajući imanjem Novim kod mora i sudjeljujući u uroti i buni Zrinsko-Frankopanskoj. Njega zove markez Franjo svojim netjakom, a da je dulje vremena boravio u Hrvatskoj, dokazuju njegova vlastoručno primorskom čakavštinom pisana pisma (...). Kao što se taj Orfeo **nekako iznenada pojavljuje već pod dospjetak roda Frankopanskoga u Hrvatskoj, tako mu i čudnovato na jedanput nestaje svakoga traga.**⁴² (Istaknuli D. F. – S. P.)*

Pretpostavka hrvatskih povjesničara o 'tajanstvenom' Orfeu uz čije ime i u 2006. godini stoji upitnik⁴³, a time i o furlanskim Frankopanima kao i o arhivu u Porpettu traži određene izmjene. Pitanje o Orfeu javlja se usporedo s pitanjem o arhivu furlanskih Frankopana za koji se smatra da ne sadrži građu relevantnu za Frana Krstu Frankopana.

U Lopašićevim *Spomenicima Tržačkih Frankopana* skupina B odnosi se na popis građe, koja se nalazi u Italiji u privatnom arhivu obitelji Frangipane u Castel Porpettu, a koji je 1857. godine posjetio Ivan Kukuljević Sakcinski. Prema Lopašiću i ostalima koji su ga u tome slijedili riječ je o arhivu Frankopana Tržačkih.⁴⁴ Opis koji je objavio Lopašić navodi podatak da arhiv sadrži **114.** isprava iz razdoblja od 1240. **do 1610.** godine. Iako je već Lopašić bio svjestan da je riječ tek o dijelu građe veće cjeline, interes istraživača Urote nije bio usmjeren na arhiv. Radoslav Lopašić će svoju zbirku završiti riječima:

⁴⁰ Prema Lopašić (1891: 2).

⁴¹ Izvornik u *Acta Frangepanea, cod. LXVII.*, transkript u Lopašić (1892: 314).

⁴² Lopašić (1892: 204): *Dalnje njegove zgode nemogoh doznati, ali držim, da je on ili sam za života ili pako da su njegovi potomci za rata mletačkoga ili milom ili silom prešli pod mletačko okrilje postvaši osnovači posebne grane Frankopanske, koja je još prije kakovih 40 godina živila u gradu Porpettu kraj Vidma (Udine) u Italiji.*

⁴³ Vidjeti o tome u P. Strčić (2006: 17); isto kao i ranije u Lopašić (1892: 330)

⁴⁴ *Očividno je, da su listine u Porpettu bile svojina Tržačke grane Frankopana, makar da se većina istih netiče samo Tržačkih Frankopana, već u obće Frankopana, a napose također Cetinjske i Slunjske grane iste porodice, a osim toga knezova Babonića, Ličkih knezova, Nelipića i pojedine listine još i drugih raznih rodova.* Lopašić (1892: 209)

*Pokojni povjestnik Kukuljević nije mogao doznati, kako su i kada arhivalija Frankopanska u Porpetto prispjela. Već gore rekoh, da držim Furlanske Frankopane ogrankom Tržačke loze te **potomci Jurja Frankopana**, kojega je oko g. 1610. iz Hrvatske nestalo. Ovi Furlanski Frangepani, naročito barun Kornel Frangepani, baštiniše nakon nasilne smrti Franje Krste Frankopana, naslov i imutak rimskih Frangepana. Da su u rečeno doba [misli na 1607. i 1610. godinu] listine iz Hrvatske odnesene, može se izviestnostju zaključiti (...) Pitanje ovo o prienosu arhivalija iz Hrvatske riješiti može samo **izvidjenje u Porpettu**, koje je već radi boljeg upoznanja toli zanimljivih arhivalija **nužno**.⁴⁵ (Istaknuli D. F. – S. P.)*

U svojoj doktorskoj disertaciji o Franu Krsti Frankopanu, Ježić je preuzeo Lopašićevo mišljenje o hrvatskom podrijetlu furlanskih Frankopana. Štoviše, navodi još jednom pretpostavku, koju je preuzeo i 1911. godine objavio i Lukjanenko:

*Iza podjele imanjâ s braćom odselio se stric Franov Juraj god. 1610. U Italiju, gdje je u Porpettu (kraj Udine) pod pokroviteljstvom Venecije **osnovao novu granu Frankopana friulskih**, pa je njegov sin ili unuk bio i Orfeo Frankopan, koji je s Franom živio u Hrvatskoj, a kasnije pobjegao pred Nijemcima s njegovom ženom Julijom u Italiju.*⁴⁶ (Istaknuli D. F. – S. P.)

Arhiv obitelji Frangipane iz Furlanije, gospodara Castelporpetta i Tarcenta, prvotno je bio smješten u CastelPorpetto, do 1933. godine, a u mjesto Joannis (Aiello del Friuli), u palaču Strassoldo-Soffumbergo je premješten 1940. Iako se u literaturi može pronaći i uputnica da se fond toga arhiva nalazi u Državnom arhivu Udine (*Archivio di Stato di Udine*), to ne odgovara pravom stanju na terenu.

Archivio Frangipane je jedan od danas rijetkih dobro sačuvanih obiteljskih arhiva. Posebne su mu prinose dali grof Cintio (1765-1857) i njegov praukun grof Luigi Frangipane (1851-1927). Iznimnom ljubaznošću i plemenitošću markiza Doima Frangipanea (1934.), sveučilišnoga profesora u miru, autora više znanstvenih radova⁴⁷

⁴⁵ Lopašić (1892: 210); usp. Rački (1885: 267-269)

⁴⁶ Ježić (1921: 16)

⁴⁷ Bogatu bibliografiju markiza Doima Frangipanea moguće je vidjeti u Frangipane, D. (1998.). Izdvajamo: U "Il Pignarul": *Anicio Frangipane*, numero unico, Udine, 1972; *Artico di Castello, signore di Tarcento*: 1281, idem, 1994; *Le soperchierie dei Moises a Tarcento*, idem, 1995. U "Alsa": *Il castello di Porpetto alla luce delle note di Luigi Frangipane*, numero 6, Palmanova, gennaio 1993.; *Cenni sul giuspatronato Frangipane a Porpetto e San Giorgio di Nogaro*, "Annuario 1990", anno IV, San Giorgio di Nogaro, 1991; *Un po' di luce sui Frangipane giurisdicenti di Tarcento*, u "Ambiente storico e vita di popolo nel territorio del Torre", Udine, 1982; *Echi in Friuli della battaglia di Vienna del 1683*, Est Europa, Udine, 1986; *La gloria militare: figure di gentiluomini soldati*, u "Strutture di potere e ceti dirigenti in Friuli nel secolo XVII", Udine 1987; *Le sedi feudali dei Frangipane di Castello*, u "Fortificazioni e dimore nel Friuli centrale attraverso i secoli", Udine, 1981; "I Fieschi e i Frangipane in una vicenda del sec. XVII", u *Storia dei Genovesi*, Volume XII, Genova, *Un caso controverso di diritto successorio nel sec. XVII fra Croazia, Friuli e Camera Apostolica*, u "Itinerari di idee uomini e cose fra est ed ovest europeo", Udine, 1991; *Dalle colline alle basse: cenni sull'alimentazione in Friuli da inediti dell'archivio Frangipane*,

relevantnih i za talijansku, ali i za hrvatsku historiografiju, moguće je steći uvid u bogato nasljeđe Frankopana bez obzira na to kojoj su od triju porodica pripadali.

U arhivu se nalaze pergamene koje datiraju još iz 973. godine, razvrstane su u osam svezaka s kraćom bilješkom o sadržaju svake.

Papirnati su dokumenti uvezani u 229 tvrdo ukoričenih svezaka, obloženih kožom i numeriranih te su razvrstani s obzirom na sadržanu građu uz ime autora. U obiteljskom se nasljeđu nalazi arhivska građa koja premašuje Lopašićev popis koji završava s godinom 1610. Prilažemo popis sljedećim redosljedom numeriranih svezaka⁴⁸:

<i>Broj sv.</i>	<i>Naziv</i>
1.	Obiteljska stabla i vjerovnice o rođenju i smrti
2. – 20.	Kupnje i prodaje (1006.-1800.)
21. – 27.	Mjere, stupnjevi i sl. (1489.-1800.)
28. – 30.	Protokoli, bilješke, memorija itd.
31., 32.	Investiture CastelPorpetta i Tarcenta
33.	Feudalne obavijesti
34. – 36.	Podjele (1275.-1758.)
37., 38.	Oporuke, donacije i sl. (1326.-1746.)
39.	Inventari nekretnina i pokretnina (1548.-1790.)
40. – 43.	Ugovori o mirazu (1291.-1794.)
44. – 46.	Crkvene povlastice (1246.-1823.)
47. – 62.	Miscelanea (1135.-1814.)
63. – 123.	Obiteljske parnice (1431.-1800.)
124.	Razni papiri Rim – Nemi (1656.-1728.)
136. – 141.	Pokroviteljstvo Porpetta, pravno (1355.-1800.)
142. – 144.	Pokroviteljstvo Porpetta (svici) (1592.-1760.)
145. – 153.	Pokroviteljstvo Porpetta (parnice) (1642.-1800.)
154. – 157.	Samostan u Castellu (pravno pokroviteljstvo i parnice) (1290.-1743.)
158. – 162.	Pisma Frankopana (1354. – 1790.)
163. – 170.	Pisma rođaka i prijatelja (1422.-1800.)
171. – 173.	Pisma slavnih ljudi
174., 175.	Rukopisi slavnih ljudi
176. – 178.	Rukopisi Cornelija (r. 1508., u. 1588.)

u "Gli archivi per la storia dell'alimentazione", Roma, 1995; *Giovanni di Strassoldo, la patria del Friuli e la guerra turchesca sul mare (1571)*, u "Memor fui dierum antiquorum", Udine, 1995; *I Frangipane a Tarcento*, u "Tarcint e valadis de Tòr", Udine, 1996.

⁴⁸ Vrijedan prilog poznavanju Arhiva Frangipane te nezaobilazan u istraživanju također i u: Frangipane, D. (1975.). U ovome članku preuzimamo glavne odrednice prema opisu iz 1975. radi ujednačenosti.

<i>Broj sv.</i>	<i>Naziv</i>
179. – 183.	Rukopisi Pietra Urbanija (u. 1576.)
184. – 189.	Rukopisi Odorica
190., 191.	Rukopisi Giulija Antonija (r. 1724., u. 1796.)
192. – 201.	Rukopisi Pompeja (r. 1685., u. 1763.)
202. – 206.	Kaštel u Porpettu (kancelarija) (1451.-1809.)
207. – 214.	Tarcento (kancelarija) (1432.-1752.)
215. – 224.	Strani papiri (973.-1803.)
225. – 229.	Strane parnice (1427.-1802.)

Grof Cintio Frangipane (1765.-1857.) se u četrdeset devetoj godini života povukao iz javnoga života, odlučio je boraviti u palači svojih predaka u Castello di Porpetto, gdje se posvetio studiranju obiteljske povijesti, umjetnosti i lovu te je preuređio obiteljski arhiv. Njegov osobni doprinos jesu 13 svezaka korespondencije s rođacima, prijateljima i znamenitim osobama epohe, 8 svezaka dokumenata o političko-administrativnim aktivnostima, naknadama i počastima, 2 sveska diplomatske prepiske, 2 sveska *miscelanea*, 14 svezaka obiteljske korespondencije kao i čitav niz ostalih manjih svezaka koji sadrže različitu privatnu građu, a poznat je i njegov *Codice Diplomatico ed Aneddoti del Friuli* u 20 svezaka (originali i kopije od 762. do 1776. godine, *Cronache e Statuti, Varietà Friulane, Varietà estere*).

Osobiti doprinos obiteljskom arhivu je dao i Cintijev praunuk grof Luigi Frangipane (1851.-1927.), čija je genealogija rasvijetlila odnos između Frana Krste i Orfeja. Njegov je interes bio usmjeren na rukopise o povijesti triju obitelji Frankopan – rimske, hrvatske i furlanske, kao i relacije s plemićkim obiteljima Savorgnan, Colloredo i sl. Njegov doprinos je svakako u rodoslovljima plemićkih obitelji Furlanije, zatim u sedam svezaka *Varietà Friulane*, svezak *Indici di matrimoni* (također se odnosi na 'odlične' obitelji Furlanije), sedam svezaka *miscelanea* o Frankopanima, isto toliko svezaka *Regesti sui Caporiacco e Villalta*, šest svezaka *Regesti sui Prampero*.

Uvidom u genealogiju *Frangipane-Vucetich* iz 1891. što ju je sastavio grof Luigi Frangipane postaje jasnije i podrijetlo spomenutoga Orfea Frangipanea (1642-1681) i u kakvom je odnosu bio s Franom Krstom⁴⁹.

Orfeo Frangipane sin je kontea Pietra Urbanija Frangipanea (1615-1679) i kontese Elene Valvason di Maniago što dodatno objašnjava radi čega se Giulia di Naro, Franina supruga s Orfeom sklonila k obitelji grofa Francesca Valvasonea u Rosacis (Comun di

⁴⁹ Genealogiju je sastavio Luigi Frangipane pod naslovom *Genealogia dei Frangipane, signori di Castello e Tarcento, dal 1186 al 1891* (Udine, 1891). Dostupna je (kao i pojedini rukopisni izvori L. Frangipanea za genealogiju) u Biblioteca Civica V. Joppi, Sezione manoscritti e rari. Ovom prilikom se zahvaljujemo osoblju na svesrdnoj pomoći pri istraživanju.

cuar di Rosacis, Friul / Comune di Corno di Rosazzo, Friuli) odakle je napisala nekoliko pisama i gdje je boravila do 26. travnja 1670.⁵⁰

Valja istaknuti da ovim kraćim opisom nije iscrpljena sva građa koja se nalazi u arhivu, već je dan manji prilog njegovu poznavanju. Ujedno, u nekoliko navrata pojedina je građa darovana institucijama u svrhu povijesnih istraživanja.

Kao prilog istraživanju arhivske građe o Franu Krsti Frankopanu važna je građa koja se odnosi na obiteljske parnice, posebice s Camerom Apostolicom (osam svezaka), a referira se na spor oko nasljedstva rimskih Frankopana⁵¹ te neposredno vezano uz Frana Krstu *Lettere di parenti e Amici* (1422.-1800.).

Upravo će privatni *Arhiv obitelji Frangipane*, Joannis, Aiello del Friuli, sadržavati konkretne pokazatelje postojanih veza između Frana Krste i furlanskih Frankopana. U prvom redu, vlastoručna pisma Frana Krste koja je uputio Pietru Urbaniju Frankopanu, ocu Orfea Frankopana. Broj do sada poznatih autografa tim se pronalaskom povisuje na 45:

Jezik	Vrsta/žanr	Mjesto pisanja	Datacija	Adresat
Talijski	41. Pismo	Bosiljevo	8. listopada 1665.	Pietro Urbano Frangepani
	42. Pismo	Rim	20. srpnja 1666.	Pietro Urbano Frangepani
	43. Pismo	Bosiljevo	4. prosinca 1666.	Pietro Urbano Frangepani
	44. Božićna čestitka	Beč	siječanj, 1667.	Pietro Urbano Frangepani
	45. Pismo	Grac	23. listopada 1669.	Pietro Urbano Frangepani

6. Zaključak

Starija historiografija je prioritet dala pitanjima krvnoga srodstva i podrijetla pojedinih Frankopana.⁵² Iscrpno bavljenje tim problemima te nepotpun opis arhiva u

⁵⁰ Prema Rački (1873: 355)

⁵¹ Feud Nemi i titula markiza što ju je Fran Krsto naslijedio od Marija Frankopana posredovanjem kardinala Barberinija, brata pape Urbana VIII. (Maffeo Barberini). Franina supruga Giulia di Naro, nećakinja je kardinala Barberinija.

⁵² *Porijeklo im još uvijek nije konačno utvrđeno, ali, po svemu sudeći, potomci su rimskih Frangipana/Frangepana koji su izumrli u XVII. stoljeću; ovoga posljednjeg mišljenja drže se i furlanijski, u Italiji, danas sa sjedištem u Joannisu. Strčić, P. (2004: 8). Već je 1871. u Viencu Franjo Rački kao rodonačelnika furlanskoga roda Frankopana naveo Uldarika i godinu 1185.: Teško je naći kariku između hrvatskih i udineskih Frankopana. Posljednji drže si za praotca kneza Udalrica. Koji je živio 1185. g., a bio bi se preselio iz Hrvatske u Furlansku. (Prema genealogiji Vučetić-Frangipane riječ je o 1186. godini, o. p. D. F. – S. P.). Rački će spomenuti i parnicu između furlanskih Frankopana i papinske komore oko rimsko-hrvatskoga nasljedstva (nakon smrti Frana Krste,*

Porpettu, dovelo je do mnijenja da je nepotrebno istražiti eventualne veze i dodire između Frana Krste i furlanskih Frankopana. Njihova privatna korespondencija o kojoj postoje arhivski zapisi⁵³, potvrdila je intenzitet odnosa među pripadnicima obitelji i poprimila nešto šire, regionalno značenje, jer politički, gospodarski i kulturni čimbenici ukazuju i na relacije s članovima ostalih plemićkih obitelji tzv. Patria del Friuli (Savorgnan, Colloredo, della Torre...). Neosporno je da su u 17. stoljeću obje obitelji bile povezane i međusobno, ali i s rimskim Frankopanima (obiteljski, ali i političko-diplomatski te ekonomski). Do 1671. godine osobe koje su posebice podržavale takve relacije jesu Mario Frangipane Rimski, Nikola Frankopan Tržački, kardinal Antonio Barberini, Krsto Frankopan Ozaljski, a zatim Fran Krsto Frankopan, Pietro Urbani Frangipane Furlanski i njegov sin Orfeo. Nakon smaknuća u Bečkom Novom Mjestu i carske konfiskacije hrvatskih posjeda, furlanski Frankopani i vatikanska Camera Apostolica započinju pravni spor.⁵⁴

Izvidjenje u Porpettu koje je R. Lopašić smatrao *nuždnim* pokazalo je sasvim drugačiju sliku od one koju je domaća historiografija prihvatila već krajem 19. stoljeća. Spojnica između furlanskih i hrvatskih Frankopana u 17. stoljeću bio je upravo nimalo 'tajanstven' Orfeo. Istraživanja su pokazala da furlanski arhiv sadrži znatno više relevantne građe za hrvatsku historiografiju. Posebice je važno nekoliko do sada nepoznatih autografa Frana Krste Frankopana, koji dokazuju prijateljske veze među članovima obitelji te njihovu tradicijsku povezanost. Istraživanja su također pokazala da je Frana Krstu Frankopana potrebno promotriti i izvan konteksta Urote, a posebno s obzirom na njegovu usmjerenost prema području sjeveroistočne talijanske regije Friuli – Venezia Giulia.

Jedan od najvažnijih rezultata provedenoga istraživanja jest da je prostor potrage za rukopisima Frana Krste Frankopana i moguće i potrebno proširiti. Ujedno, ono pokazuje da je i s obzirom na kulturološke, povijesno-političke i gospodarske kriterije, ali i s obzirom na arhivsku građu, moguće govoriti i o određenom socio-kulturnom krugu u regionalnom trokutu sjeverozapadna Hrvatska – južna Austrija – sjeveroistočna Italija.

Cornelio Frangipane (furlanski) je 1679. godine nagodbom s papom Inocentom XI. uspio ishodovati pola nasljedstva Frankopanovih rimskih dobara, dok je druga polovica pripala Apostolskoj komori). U tom smislu pridonosi poznavanju vlastitoga roda u povijesnom trajanju prilog markiza. Na temelju poznavanja arhivske građe u Joannisu, o relacijama hrvatskih i furlanskih Frankopana: *Frankopani se dijele na tri obitelji. Jedna se razvijala u Rimu, u pokrajini Lazio i u Napuljskom kraljevstvu, druga u Hrvatskoj, a treća u Friuliju. S obzirom na njihove bliske međusobne odnose, izvjesnost konsangviniteta (krvnoga srodstva) kao posljedice zajedničkih korjena, u što nije bilo izraženo sumnje tijekom prošlih stoljeća pa sve do danas, ne može ih se ne smatrati jednom obitelji. (...) Frijulanska loza započinje 1112. godine i još danas cvjeta, a njezin je rodonačelnik Federico Caporiacco. Ovdje valja pojasniti. Doimo i njegovo potomstvo su se u jednom periodu zvali "grofovi Krka", a kasnije "grofovi Krka, Senja, Modruša i Trsata", dok se potomstvo Federika Friulskoga zvalo "di Caporiacco" kao i "di Castello", imena kojima su se odlikovali tijekom srednjega vijeka. Kasnije, u petnaestom stoljeću, krčki grofovi, kao i gospodari "Castella" počinju službeno upotrebljavati prezime Frangipane [Frankopan, op. S. P.], preuzevši ga i zadržavši pri tom sve predhodne nazive kao predikate. Frangipane, D., (1998: 1-2). Prilog je za sada neobjavljen, a na hrvatski jezik ga je prema izvorniku preveo dr. Duško Vrus (red. S. P.) kojemu se i ovom prilikom zahvaljujemo.*

⁵³ Suautorica ovoga članka priprema zaseban rad (transkript i komentar) o novootkrivenim pismima Frana Krste Frankopana.

⁵⁴ Frangipane, D. (1991).

Izvori:

- Acta Frangepanea, cod. LXVII.*, Arhiv HAZU, Zagreb.
- Bogišić, Valtazar. *Acta coniurationem Petri e Zrinio et Francisci de Frankopan nec non Francisci Nadasdy illustrantia (1663-1671)*, *Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium*, knjiga 19, JAZU, Zagreb, 1888.
- Celani, Enrico. *De Gente Fregepania* (Opis rukopisa *De gente Fregepania*, augustinca Onofrija Panvinija). *Nuovo archivio Veneto*, V. Venezia, 1893., str. 479–486.
- Frangipane, Luigi. *Genealogia dei Frangipane, signori di Castello e Tarcento, dal 1186 al 1891.*, Udine, 1891.
- Frangipane, Doimo. *L'Archivio Frangipane*. Atti dell'Accademia di scienze lettere e arti di Udine. Triennio 1973 – 75, serie VIII – vol. I, 1975.
- HR_HDA_785: Obitelji Zrinski i Frankopani, Hrvatski državni arhiv, Zagreb
- Lettere di parenti e Amici (1422.-1800.)*, Archivio Frangipane, vol. 163. – 170.
- Laszowski, Emilij. *Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana*. Građa za gospodarsku povijest Hrvatske u XVI. i XVII. stoljeću, knjiga I., JAZU, Zagreb, 1951.
- Lopašić, Radoslav. *Nekoliko priloga za poviest urote Petra Zrinskoga i Franje Frankopana (Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda dne 14 srpnja 1883)*. *Starine*, JAZU, knj. XV., Zagreb, 1883.
- Lopašić, Radoslav. *Spomenici hrvatske Krajine*, knjiga II., *Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium*, Zagreb, 1885.
- Lopašić, R. *Novi prilozii za poviest Urote bana Petra Zrinskoga i kneza Franje Krste Frankopana*. Preštampano iz XXIV. knjige *Starina*, JAZU, Zagreb, 1891.
- Lopašić, Radoslav. *Spomenici Tržačkih Frankopana*. *Starine*, knj. XXV., JAZU, 1892.
- Perfetta e veridica relatione delli processi criminali et essecutioni delli medesimi, fattasi contro li tre conti, Francesco Nadasdi, Pietro di Zrin e Francesco Christofforo Frangepani*, Matteo Cosmerovio, Beč, 1671.
- Priorato, Galeazzo Gualdo. *Continuatione dell' historia di Leopoldo Cesare (Nella quale si descrive la ribellione d'Ungheria, e quanto è successo dal principio della Congiura fino all'anno 1676)*. Beč, 1676.
- Rački, Franjo. *Izprave o Uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*, JAZU, Zagreb, 1873.
- Rački, Franjo. Pismo XXIII, 1859. 16. veljače. U Rimu. U Smičiklas, T. *Život i djela dra. Franje Račkoga*, knjiga XV, JAZU, Zagreb, 1895., str. 199.
- Thallóczy, Lajos - Samu Barabàs. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára, I. Monumenta Hungariae historica. Diplomataria. Magyar történelmi emlékek* (Budapest), 35/1910.

Thallóczy, Lajos - Samu Barabàs. Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára, II. *Monumenta Hungariae historica. Diplomataria. Magyar történelmi emlékek* (Budapest), 38/1913.

Trasmundo-Frangipane ex ducis Mirabelli, Camillo. Pisma Kukuljeviću, NSK, sig. R5562 br. 3; R5562 br. 2.

Zvonar, Ivica. *Pisma Franje Račkoga upućena Ivanu Kostrenčiću u razdoblju od 1868. do 1875.* u: Zbornik Odsjeka povijesnih znanosti Zavoda povijesti društvenih znanosti, HAZU, 25 (2007).

Izvori korišteni u:

Archivio Frangipane, Joannis, Aiello del Friuli

Arhiv HAZU

Biblioteca Arcivescovile e Bartoliniana

Biblioteca Civica Vincenzo Joppi: sezione friulana, sezione manoscritti e rari

Biblioteca del Seminario Arcivescovile “Mons. Pietro Bertolla”

Hrvatski državni arhiv, Zagreb.

Literatura

Bertoša, Miroslav, “*Zanimam se za pisanjem povijesnih rasprava o mojem narodu...: Nastojanja Ivana Kukuljevića Sakcinskog oko istraživanja zapadnih tragova hrvatskog etnosa*”, Kolo – Časopis Matice hrvatske, god. XV., br. 3, Zagreb 2005, str. 285–292.

Cividini, Ante, *Franjo Krsto Frankopan, Gorski Kotar*, knjiga V, Zagreb, 1936.

Frangipane, Doimo, Un caso controverso di diritto successorio nel sec. XVII fra Croazia, Friuli e Camera Apostolica, u: *Itinerari di idee uomini e cose fra est ed ovest europeo*, Udine, 1991.

Frangipane, Doimo, *Miglia Frangipane*, (neobjavljeno), prijevod D. Vrus; red. S. P., Udine, 1998.

Frangipane, Doimo; Mirnik, Ivan, The medals of the Frangipane. *The Medal*, London, 38, 2001, str. 23–24.

Frangipane, Doimo; Mirnik, Ivan, “Frankapanske medalje”. The medals of the Frangipane. *Peristil*, Zagreb, 44/2001, str. 17–32.

Frangipane di Strassoldo e Soffumbergo, Doimo, *Le memorie di Cintio Frangipane sull'invasione Napoleonica e il governo centrale del Friuli (10 settembre 1796 – 19 ottobre 1797)*. Associazione dimore storiche italiane, Joannis, 2009.

Jagić, Vatroslav, “Frankopanov Vrtić”, Vienac, br. 20, god. III., Zagreb, 1871., str. 318–320.

- Ježić, Slavko, *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela*, Matica hrvatska, Zagreb, 1921.
- Mirnik, Ivan, "Postoje li hrvatski Frankopani?", *Vjesnik*, 25. kolovoza 2002.
- Kostrenčić, Ivan, "Pripomenke izdavatelja" u: *Vrtić*, Tiskom Dragutina Albrechta, Zagreb, 1871., str. III–IV.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim*, Tiskom narodne tiskare dra. Ljudevita Gaja, Zagreb, 1857.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Slovník umjetnikah Jugoslavenskih*, Tiskom narodne tiskare dra. Ljudevita Gaja, Zagreb, 1858.
- Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. vieka s ove strane Velebita*, Štamparija Dragutina Albrechta, Zagreb, 1869.
- Lazzarini, Alfredo, *Un processo politico del 1671*. (estratto dalle Pagine Friulane), Udine, 1897.
- Lukjanenko A. M., *Političeskaja i literaturnaja dejatel'nost' brat'ev Zrinskih i Franca Frankopana*, Kiev, 1911.
- Rački, Franjo, "Črtica o hrvatskih i talijanskih Frankopanih", *Vienac*, III, 37, Zagreb, 16.9.1871., str. 597–599.
- Rešetar, Milan, "Frankopanove nevolje na književnome polju", *Vijenac*, I, br. 24, Zagreb, 1923., str. 478–479.
- Strčić, Petar, "Vončinin genealoški, onomastiološki i kronološki pristup Franji Krsti Frankopanu", *Kolo* 12 (2002), 2; str. 31–45
- Strčić, Petar, "Prilog o porijeklu Frankapana/Frankopana", *Rijeka*, IX/1, 2004., str. 8.
- Strčić, Petar, "Rodoslovlje Frankapana/Frankopana", *Genealogija*, 1/1, Zagreb, 2006.
- Šišić, Ferdo, "Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine", u: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Matica hrvatska, Zagreb, 1908.
- Trasmundo-Frangipane ex ducis Mirabelli, Camillo, *De Frangipanibus Illyricis eorumque consanguineis commentarium*, Rim, 1870.
- Vocabolario dell' Accademia della Crusca*, (on-line izdanje), Venecija, 1612.
- Vončina, Josip, "Pogovor" u *Fran Krsto Frankopan*, Djela, Stari pisci hrvatski, HAZU, Zagreb, 1995.
- Zbornik Posljednji Zrinski i Frankopani*, Matica hrvatska, Zagreb, 1908.

SUMMARY

Marquis Doimo Frangipane – Saša Potočnjak CONTRIBUTION TO THE STUDY OF ARCHIVAL MATERIALS ABOUT FRAN KRSTO FRANKOPAN – *L'ARCHIVIO FRANGIPANE, JOANNIS*

The national significance of Conspiracy in which Fran Krsto Frankopan was involved, its European context and situation with respect to a potential alliance with the Turks as well as the arrangement of other system-of-government in the 17th century influenced the ascent of contributions to biographical and bibliographical facts about life and work of Fran Krsto Frankopan.

Historiographic contributions highlighted the historical status of his family name, discussed the genealogical facts in a broader sense of the family origin (Roman, Croatian, Friulian, Molise Frankopan) and referred to his connections with the Barberini family, his Roman heritage and the title of Marquess of Nemi. Over a century of research forty autographs of Fran Krsto Frankopan have been found, which is a negligible number to the overall documentation of conspiracy. Although the researchers dealt with the Croatian and larger European archives, they overlooked material in the private archives of Friulian Frankopan family which consequently led to genealogical (Orfeo Frankopan), cultural-literary (the orientation of Fran Krsto to northeastern Italy) and archival disagreement (fund in Archivio Frangipane, Joannis).

Key words: *archives; autographs Fran Krsto Frankopan; Friuli (Furlanija); historiography; Orfeo Frankopan; Zrinski-Frankopan conspiracy*